

Interviul

reprodus mai jos a apărut în numărul din noiembrie 2015 al revistei literare *Luceafărul de dimineață* (pagina 12), cu titlul redacțional „Trec anii și în România *totul* rămîne de făcut...”.

Dan Stanca: *Dragă Răzvan Codrescu, ne cunoaştem de multă vreme şi întotdeauna am apreciat la tine o anumită rectitudine mergînd pînă la duritate, pe care mulţi au interpretat-o în sensul prost al cuvîntului. Eşti un reprezentant de frunte al Dreptei româneşti şi nu ai făcut nici o concesie. Te apropii şi tu de 60 de ani ca noi toţi – eu am şi împlinit vîrsta -, membrii unei*

generaţii care au cunoscut ceauşismul şi au trăit din plin „revoluţia” din 1989, punîndu-şi mari speranţe în schimbarea şi regenerarea ţării. La mai bine de un sfert de veac de la acel moment auroral, cum vezi ţara, cum îi vezi pe români, ce identiate mai avem, care este semnificaţia religioasă a actualei perioade pe care România o străbate?

Răzvan Codrescu: Cred că nici cei mai pesimiști dintre noi n-ar fi bănuit, la începutul anilor ’90, că și peste 25 de ani vom continua să bîjbîim în paranteza istorică deschisă de comunism și că integrarea noastră europeană va fi una atît de butaforică, în binecunoscuta tradiție autohtonă a „formelor fără fond”. Dar nu dezastrul politic și economic mi se pare cel mai grav, ci dezastrul moral și cultural. Sufletește și intelectualicește, stăm chiar mai prost decît pe vremea dictaturii. Dovadă că o libertate greșit înțeleasă și rău gestionată e pînă la urmă mai rea decît lipsa libertății... Trec anii și în România *totul* rămîne de făcut. Numai că, încetul cu încetul, nu prea mai ai *cu cine* să faci. Tot ce mai e cît de cît bun se scurge în afară, iar înăuntru există riscul să nu mai rămînă decît drojdia... Am devenit, pe nesimțite, codașii Europei și cioclii propriei noastre istorii. Nu neapărat la nivel individual, căci individul e adesea „șmecher” și „se scoate”, dar la nivel comunitar: ca neam, ca națiune. Dacă, în halul în care am ajuns, nu vom dispărea din istorie în două-trei generații, cum crede, cu argumente istorice, un Neagu Djuvara, sau cam cum ți-ai imaginat tu în *Pasărea orbilor*, va fi numai o minune de la Dumnezeu. O minune pe care noi n-o meritățm, dar o merită morții noștri, martirii secolului XX, pentru care eu am încredințarea că Dumnezeu ne mai rabdă pe fața pămîntului. Trăim pe contul lor, dăinuim, cumva, prin delegație... Nu știu dacă sună bine sau rău, nici cît poate să pară de straniu, dar România nu mai este o miză a viilor, ci o miză a morților. Viii nu mai au conștiința identitară și patosul creator cu care s-o onoreze. A fi român în carne și oase, astăzi, este o rușine tot mai greu de îndurat...

D. S.: *Ai condus revista* ***Puncte cardinale*** *, care acum nu mai apare şi care pentru mulţi a fost aproape un ţipăt al naţionalismului autentic viciat pe de altă parte de persoane precum Vadim Tudor – Dumnezeu să-l ierte! – sau Ghiţă Funar. Între naţionalismul comunist rejectat de cei de bună credinţă şi dragostea de ţară şi de tradiţie a unor oameni care au mers pînă la jertfă există totuşi vreo cît de mică înrudire?*

R. C.: Categoric, nici una! Naționalismul de tip securistic ieșit din național-comunismul ceaușist este o denaturare totală a adevăratului naționalism, în primul rînd prin ruperea de dimensiunea moral-spirituală a creștinismului și prin exacerbarea celui mai ieftin populism. Dacă naționalismul autentic mai are un viitor, este numai în măsura în care va reuși să se purifice de orice reziduuri comuniste, ca și de orice excese mai vechi, de tip totalitar, redescoperindu-și temeiurile creștine, care țin de ordinea firească a lumii lui Dumnezeu, de unitatea în diversitate a creației divine. Naționalismul trebuie să se manifeste ca specificitate creatoare, nu ca doctrină politică. Sigur, politicește, el se asociază cu dreapta; stînga – prin bazele ei ideologice, internaționalistă și atee – nu-i poate semna decît perversiunea sau moartea. Și nu-i vorba doar de stînga comunistă, ci de orice formă a stîngii, inclusiv

democratică. E atîta marxism în ideologiile democratice curente încît cu ele nu se poate ieşi din cercul vicios al stîngii. De aceea, eu am îndrăznit să afirm că, într-un fel, trecînd de la comunismul roşu la comunitarismul albastru, noi n-am făcut, în ultimă analiză, decît să cădem din lac în puţ: tot primatul economicului, tot materialismul cel mai cras, tot fobia faţă de tradiţie, tot diabolizarea determinărilor naţionale, tot teroarea ideologiei – *political correctness* – asupra realităţii... Doar că lanţul e ceva mai lung... Din comunism am ieşit, din stîngism nu putem ieşi: aici e rana în care prea puţini sînt dispuşi să pună degetul.
Punctele cardinale
au încercat s-o facă, timp de 20 de ani, dar nu s-au ales decît cu eticheta stupidă de „neolegionarism”...

D. S.
:
E
şti autorul cărţii
În căutarea Legiunii pierdute
, apărute cu ani în urmă la Editura Vremea, pentru care ai tras destule ponoase. Ştiu că eşti un om lucid, care nu se îmbată cu fantasme, şi că ai un simţ puternic al discernăm
î
ntului. Încă o dată fă efortul şi deosebeşte: ce a fost rău şi ce a însemnat intenţie spirituală în mişcarea noastră interbelică de extremă dreaptă? Îţi pun această întrebare în contextul în care o lege votată de parlament şi promulgată de preşedinte a făcut vîlvă anul acesta şi ne dă fiori de gheaţă prin şira spinării. Ce facem aşadar cu istoria noastră dacă nu mai avem voie să vorbim despre anumite capitole ale acesteia?

R. C.: Cu bunele şi cu relele ei, Legiunea este un capitol de istorie: nu se pune, pentru nişte conştiinţe lucide, problema unei reînvieri a legionarismului, ci doar a corectei lui înţelegeri şi evaluări istorice, cu alegerea „grîului” de „neghină”. A fost, zicea Mircea Eliade, „singura mişcare politică românească ce lua în serios creştinismul şi Biserica”. N-a fost mereu la înălţimea aspiraţiilor ei, dar le-a nutrit şi a jertfit pentru ele. Că o nouă dreaptă creştină românească n-ar putea să nu ţină seamă de experienţa legionarismului, ca lecţie a istoriei, se înţelege. Dar e un precedent ce trebuie avut în vedere, nu neapărat un model. Orice generaţie istorică, dacă e responsabilă şi creatoare, îşi creează formele ei proprii de organizare şi manifestare, nu maimuţăreşte formele trecutului. Cît despre aşa-numita lege „antilegionară”, ea reprezintă o luptă cu fantomele şi e abuzivă din multe puncte de vedere, dar mai ales pentru că lasă posibilitatea ca sub eticheta de „legionarism” să fie înghesuit tot ce nu convine ideologic unui anumit *establishment* (aşa cum au procedat comuniştii înşişi), pe cînd eludează cu totul celălalt extremism, cel comunist, cu consecinţe mult mai grave şi mai îndelungate în istoria noastră. În orice caz, e atît de prost formulată, încît e greu de presupus că va fi vreodată funcţională, în sensul juridic al cuvîntului. Funcţionează însă deja ca „sperietoare” publică, iar aceasta ţine nu doar de turpitudinea legislatorului, dar şi de resursele noastre de oportunism acefal şi nevertebrat, de laşitatea noastră cronicizată.

D. S.: *Ai militat împreună cu alţi colegi pentru o regîndire a strategiei de canonizare de către Biserica Ortodoxă. Ca şi mine, consideri că ar fi necesară o evaluare corectă a marilor sacrificii pe care le-au făcut unii intelectuali şi clerici anticomunişti, pierzîndu-şi viaţa în condiţii martirice? De ce există atîta reticenţă din partea forurilor noastre ecleziale faţă de cei numiţi „sfinţii închisorilor”? De ce chiar un fenomen ultramediatizat ca acela al părintelui Arsenie Boca este ţinut cumva la distanţă de Biserică? Ce înseamnă prudenţa aceasta?*

R. C.: N-am militat pentru „o regîndire a strategiei de canonizare”, cum zici tu, căci aici sînt rînduieli bisericești clare, pecetluite de Tradiție, ci pentru depășirea unei anumite inerții, a unui anumit complex de prejudecăți. Cînd rușii, de pildă, au aproape două mii de sfinți ai Gulagului intrați în sinaxar în ultimele decenii, în închisorile și lagărele românești să nu fi fost chiar nimeni demn de această cinstire supremă?! Se pare însă că există la noi o imixtiune neavenită a ideologicului în judecata religioasă. De pildă, o fi fost Valeriu Gafencu „sfîntul închisorilor”, cum l-a numit chiar N. Steinhardt, dar... a fost legionar! De parcă jertfa pentru Hristos e anulată de accidentele reale sau închipuite ale unei biete vieți omenești! Dar Arsenie Boca, Mircea Vulcănescu sau Daniil Sandu Tudor, tot legionari au fost? Uite că nu! Există un capital de suferință și jertfă creștină în secolul XX românesc de care s-ar cădea să fim mai conștienți și să-l cinstim după toată cuviința, căci el reprezintă certificatul nostru de noblețe creștină în fața oamenilor și în fața lui Dumnezeu. Eu cred, totuși, că Biserica noastră, instituțional vorbind, e doar mai înceată, ca toată lumea postmioritică în care trăim, însă pînă la urmă lucrurile tot se vor urni...

D. S.: *Ţi-am pus nişte întrebări care par să nu aibă legătură cu profilul unei reviste literare, dar ştiu de ce le-am pus. Literatura, bună sau proastă, nu poate fi despărţită de o anumită viziune pe care o avem despre religie, istorie, tradiţie. Cum se raportează aşadar scriitorul român contemporan la chestiunile ridicate pînă acum de noi în discuţie? Te întreb fiindcă eşti scriitor şi nu se poate să nu-ţi arunci din cînd în cînd ochii în... ograda confraţilor.*

R. C.: Din păcate, literatura română de azi stă foarte prost în raportul ei cu religia și cu tradiția. Avem jenant de puțini autori literari cu sensibilitate religioasă și dispuși să dezvolte o tematică religioasă în creațiile lor. Spre deosebire de ortodoxia rusă, care a rodit genial în literatură și artă în general, inclusiv în cinematografie, la noi ortodoxia este în divorț cu cultura și cu creația. Aceasta mă tem că ridică un incomod semn de întrebare asupra autenticității și calității trăirii ortodoxe la români. Impresia neplăcută este aceea că ortodoxia are la noi mai mult un fel de extensiune formală, fără patos creator în viul vieții. Cît despre experiențele-limită ale secolului XX – fenomenul Pitești, universul concentrațional în genere, rezistența armată din munți –, ele n-au generat, cum ar fi fost de așteptat, o mare literatură, dincolo de mărturiile brute ale victimelor (care numai întîmplător pot avea și unele calități literare). Există o lirică a închisorilor, dar critica și istoria literară aproape că o ignoră. Pare că avem un fel de teamă de noi înșine, de propria noastră experiență istorică, de marile provocări spirituale... Tu ești unul dintre puținii care au îndrăznit în direcția aceasta, dar mai degrabă cu un deficit de imagine: critica e zgîrcită cu tine, iar premiile literare te cam ocolesc... E limpede că altele au „confrații” la inima lor...

D. S.: *Da, eşti scriitor, poet cu aproape zece volume de versuri publicate. Te-ai încumetat să realizezi o nouă versiune a Divinei Comedii . Ştiu că italienişti de prestigiu au apreciat-o. Pe de altă parte, ştiu că lumea literară te ignoră şi nu-ţi acordă măcar un sfert din atenţia care ţi s-ar cuveni. Te afectează lucrul acesta? Consideri că este vorba doar de opacitate şi de refuz din cauza „stigmatului” de-a fi om de dreapta, sau o fi pe undeva şi vina*

ta?

R. C.: Întotdeauna este și vina noastră. Deși scrisul a fost de cînd mă știu condiția mea de existență, eu m-am ținut departe de lumea literară, cu găștile și cutumele ei curente, n-am ambiționat să fiu băgat în seamă și recunoscut public ca autor literar, am scris și am tradus literatură mai degrabă spre a-mi satisface o nevoie interioară și a-mi plăti niște datorii de suflet față de niște înaintași referențiali. M-am cheltuit mult în publicistică și în editorialistică, ceea ce mi-a atras destule antipatii, nu doar pentru că la noi poziționarea la dreapta naște suspiciuni pavloviene, dar și pentru că am un temperament polemic și am fost – și sînt – în frondă mărturisită cu ideologiile dominante și cu módele literare ale generației mele, ca și ale generațiilor mai noi. Și atunci cum să mă aștept, orice și oricît aș face, să mi se acorde atenție și simpatie? Dar, ca să zic așa, m-am nărăvit să fiu împăcat cu condiția mea și să-mi văd consecvent de treabă, făcînd ceea ce știu eu mai bine și cred că se cade, fără să mă întreb asupra rezultatelor imediate și fără să dau apă la moara unui orgoliu perdant. Și cînd sînt mai singur, Dumnezeu îmi ține de urît.

D. S.: *Ai totuşi prieteni minunaţi, oameni în vîrstă precum Marcel Petrişor şi Demostene Andronescu, pe care am avut onoarea să-i cunosc şi eu. Ei tot ne spun nouă: Nu vă mai plîngeţi, fiindcă nu aţi trecut prin ce am trecut noi... Habar nu aveţi ce înseamnă o anchetă la Securitate, cu tot tacîmul... Vi se pare viaţa grea, dar este floare la ureche faţă de încercările prin care am trecut noi... Amîndoi cei citaţi sînt la rîndul lor scriitori. Eşti de acord cu opiniile lor?*

R. C.: Ca și regretatul Gabriel Constantinescu, ctitorul și veghetorul *Punctelor cardinale*, sînt oameni tăiați din altă stofă și cu altă experiență de viață decît noi, „generația de paie” (cum ne zicea Petre Țuțea, cînd îl dezamăgeam într-o privință sau alta). E o șansă că i-am apucat și am stat în preajma lor, avînd evidența că este cu putință și un alt gen de umanitate românească decît cel care ne intoxică ambientul la fiecare pas... Pentru mine, deși le-am fost editor, este mai puțin important că au scris romane sau poezii: calitatea lor umană e cea care contează aici, așa cum va conta și în fața lui Dumnezeu. Avem și convergențe, avem și divergențe, dar credința și dragostea ne țin la un loc, ca într-un exercițiu pentru eternitate...

D. S.: *Nu ştiu ce să te mai întreb. Aş vrea să-mi reciţi nişte versuri de-ale tale care-ţi plac cel mai mult. Sau aş vrea să amintesc acum ultima ta carte, intitulată* [*Cartea mărturisitorilor*]() *, un fel de sinteză a tot ce ai făcut pînă acum, o carte „grea” şi la propriu, şi la figurat. De aceea, ca o consecinţă firească a celor spuse pînă acum, te întreb în final: Ce importanţă acorzi mărturisirii? Vechea mea obsesie... Ce e mai important pentru un autor: să mărturisească sau să inventeze? Sau să inventeze în duhul mărturisirii? Sau – hai s-o spunem de-a dreptul! – să tacă?*

R. C.: Pentru mine, despre care tu zici că m-aș fi „chintesențiat” în *Cartea mărturisitorilor*, **mărturisirea** și **creația** sînt – sau ar trebui să fie – cele două axe ale oricărei existențe, iar în mersul vieții accentul cade pe una sau pe alta, în funcție de context. Dar vorba lui Hristos: „Aceasta s-o faceți și aceea să n-o lăsați!”... Cît despre tăcere, cum să taci cînd Dumnezeul tău este Cuvîntul?! Trebuie doar să ai grijă să nu prefaci Logosul în logoree... Și pentru că zici că ai vrea să-ți recit

niște versuri de-ale mele, închei, uite, cu acest final de sonet (din volumul
Rug aprins
): „Iar de-am greșit c-o iotă sau cu două,/ dar am trăit iubirea cu prisos,/ de-a dreapta Lui, în haina nunții nouă,/ ne pune Cel ce-i mai întîi milos,/ și unde-am fost c-un gînd sărac de vină,/ ne spală-n veci lumina Lui cea lină”.